

De volledige geschiedenis van de Vierdaagse

Voetbaltoernooien en een betere conditie 'door sport en spel na schooltijd' waren de basis voor de Internationale Vierdaagse Afstandsmarsen te Nijmegen.

In het najaar van 1904 richtten sergeanten van het 6e Regiment Infanterie in Breda een voetbalclub op. De onderofficieren blaakten van enthousiasme en bij het éénjarig bestaan organiseerden zij een toernooi, dat in 1906 en 1907 de Sportdagen voor het Veldleger werd. Het succes van hun initiatief leidt bij de verschillende sportbonden en maatschappelijke organisaties tot de wens een koepelorganisatie in het leven te roepen. De lichamelijke opvoeding in Nederland is al decennia lang in handen van onderwijzers en (oud-)militairen die zich inzetten voor schoolgymnastiek en militaire vooroefening.

Eerste sportkoepel

De dames en heren die op 3 april 1908 in het Zuid-Hollandsch Koffiehuis aan de Groenmarkt in Den Haag bijeen zijn, vormen met de Nederlandsche Bond voor Lichamelijke Opvoeding (NBvLO) de eerste sportkoepel in Nederland. Overal in het land zijn mensen van de veertig organisaties actief om kinderen na schooltijd door sport en spel een betere conditie te geven. De jeugd geeft regelmatig demonstraties van gymnastische oefeningen en (bal)spelen. De piepjonge organisatie vertilt zich echter aan de financiële consequenties van een en ander, ondanks de grote geldelijke steun van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

'Vierdaagse' populair

De NBvLO gebruikt een idee uit juli 1907 van luitenant C. Viehoff uit Arnhem -om in vier dagen naar de sportdagen in Breda te marcheren- als uitgangspunt voor de 15 parcoursen die in 1909 voor de eerste Vierdaagse ontworpen worden. Daags na Koninginnedag, op woensdag 1 september, starten 306 deelnemers vanuit een tiental kazernes voor de ongeveer 150 kilometer die van garnizoen naar garnizoen afgelegd moeten worden. Er doen tien burgers mee. In Friesland is het parcours afgelast wegens de slechte toestand der wegen en drie gaan er niet door vanwege cholera in Rotterdam. 'Vierdaagse' zijn populair in die tijd. Op een ander moment in het jaar zijn er vierdaagse afstandsritten te paard, een fietsvierdaagse over bijna 500 kilometer en vier dagen roeien op onze rivieren. In 1910 beperkt de Bond zijn vierdaagse wandelactiviteit tot één route vanuit Arnhem over Doesburg, Zutphen en Apeldoorn. In dat jaar ook brengt Pierre de Coubertin als voorzitter van het IOC een bezoek aan de Bond in Den Haag. Niet bondsvoorzitter kolonel W.F.K. Bischoff van Heemskerk, maar Frits baron van Tuyll van Serooskerken wordt dan in 1912 de eerste voorzitter van het Nederlands Olympische Comité.

Eerste vrouw

Het belang dat de overheid hechtte aan de geleverde prestaties was al gebleken uit de erkenning van het Ereteken voor betoonde marsvaardigheid (het Vierdaagsekruis) van militairen door Koningin Wilhelmina in oktober 1909. Utrecht (1911), Nieuw-Milligen (1916), Den Bosch (1918), Amersfoort (1919) en Breda (1924) zijn naast Nijmegen uitgangspunt of centrum van de Vierdaagse, voordat de oudste stad van Nederland in 1925 definitief de Vierdaagse binnen haar muren onderdak verleent.

Terwijl het aantal burgers geleidelijk stijgt, duurt het tot 1919 voordat de eerste vrouw met succes de Vierdaagse voltooit: mevrouw N. van Stockum-Metelerkamp uit Amersfoort.

1928: Internationaal

Overigens duurt het nog tot 1928 voordat de eerste wandelsportvereniging wordt opgericht (de Rotterdamse Wandelsport Vereniging). De Olympische Spelen van Amsterdam in datzelfde jaar zijn voor marsleider Jhr. mr. J.W. Schorer aanleiding ook buitenlandse delegaties uit te nodigen naar de Vierdaagse. Duitsland, Frankrijk, Noorwegen en het Verenigd Koninkrijk komen naar Nijmegen. De veertig Britse deelnemers van de Road Walking Association zijn naar social class verdeeld in vier groepen die allemaal een groeps prijs verwerven en tot op de dag van vandaag wordt om het 'Nijmegen-shield', waarop deze vier penningen bevestigd zijn, jaarlijks een estafettewedstrijd gelopen!

Het Vierdaagselied

In de jaren dertig groeit de vermaardheid van de Vierdaagse dank zij de inspanningen van de Koloniale Reserve in Nijmegen, vooral vanwege de nasimaaltijd die de koks serveren. Kussengevechten op de zolders van de Prins Hendrikkazerne en in het tentenkamp op het Molenveld nemen de wandelaars als onvergetelijke herinneringen mee naar huis. In 1932 componeert H.A. van Mechelen met een tekst van J.P.J.H Clinge Doornbosch het Vierdaagselied. Politicus Maarten Schakel Sr, die in 1933 vanuit Noordeloos voor het eerst naar de Vierdaagse kwam -"met een rieten koffertje achterop de fiets"- zei tijdens het eerste wandelsportberaad in 1983: "Er zijn weinig liederen uit de jaren dertig die mij nog aanspreken. Het Vierdaagselied is er één van." Zowel de organisatie als de deelnemers leren jaar na jaar wat de Vierdaagse tot het bijzondere evenement maakt waarover de gehele (wandel)wereld spreekt. Vallen in 1921 door de grote hitte rond Amersfoort zo'n veertig procent van de deelnemers uit (602 halen de eindstreep), in 1939 zullen er slechts 2,39% uitvallers zijn, een ongeëvenaard record.

Na de oorlog

Na de Tweede Wereldoorlog neemt Nijmegen, ondanks het verwoestende bombardement van 22 februari 1944, de uitdaging aan om ook de Vierdaagse te laten herrijzen. Het lukt wonderwel, dankzij een geldinzameling onder de bevolking en de inzet van veel vrijwilligers. Er zijn in 1946 zelfs meer deelnemers dan ooit tevoren. Dat zal een tendens blijken. Maar de littekens van de oorlog blijven pijnlijk, in 1954 starten in Apeldoorn de vierdaagse wandeltochten van de Nederlandse Wandelsport Bond. Het remt de ontwikkelingen in Nijmegen niet en na enige decennia is er plaats voor beide: Apeldoorn gaat naar de tweede dinsdag in juli, Nijmegen start op de derde dinsdag. Aldus is na september, augustus en juni ook de "laatste volle week van juli" (zoals majoor Breunese bepaalde) geschiedenis geworden.

Spectaculaire stijging

De komst van steeds meer deelnemers uit landen van over de gehele wereld leidt ertoe dat de Vlaggenparade van de binnenplaats van de Prins Hendrikkazerne, via het Molenveld en de Wedren naar het Goffertstadion verhuist. Toenemende welvaart en vrije tijd zorgen er ondermeer voor dat het aantal landen in de Vierdaagse van 7 à 8 stijgt tot 60 in 2004. Bovendien leiden het predikaat 'Koninklijke' voor de Bond (1958) en de deelname van Z.K.H. prins Claus tot spectaculaire stijging van het aantal deelnemers.

Inmiddels hebben, onder de marsleiders Tonnie van Dongen en Chris Bos, meer dan honderd landen deelnemers in de Vierdaagse gehad na 1989 vooral vanuit Oost-Europa.

Gastvrijheid

De steun van de Gemeente Nijmegen, het Ministerie van Defensie, sponsors en vrijwilligers van Rode Kruis tot bureaulist is daarbij onontbeerlijk. Toen in de scholen de extra ruimte die de kazernes niet kon bieden ook te krap was geworden voor de (militaire) deelnemers, werd ruim 25 jaar geleden op Heumensoord een locatie gevonden die aan zesduizend soldaten onderdak en slaapgelegenheid biedt. Burgers logeren vaak jarenlang bij hetzelfde gastgezin, dat er een eer in stelt zijn gasten een heerlijke Vierdaagseweek te bezorgen. En langs de kant van de weg is ook voor van alles gezorgd: van tuinslangdouche tot mobiel toilet, van appeltjes voor de dorst tot serviceclub. Uit onvrede over 'te hoge' bierprijzen boycotten eind jaren zestig de deelnemers de Nijmeegse horeca, maar Nico Grijpink en zijn medestanders schiepen de Zomerfeesten, na een bescheiden en vooral gratis begin uitgegroeid tot een fenomeen in het begin van de 21ste eeuw: tijdens de Vierdaagse en de Vierdaagsefeesten zijn er ruim één miljoen mensen in het Nijmeegse stadshart.

Inschrijflimiet

In 2004 is voor het eerst een inschrijflimiet voor de Vierdaagse vastgesteld. Het maximaal aantal inschrijvingen van 47.000 wordt binnen 6 weken bereikt. Onder de (maximaal) 47.500 inschrijvingen voor de 89ste Vierdaagse in 2005 bevindt zich niet meer de absolute recordhoudster Annie Berkhout uit Voorburg, die erin slaagde de Vierdaagse 66 keer met succes te volbrengen. Zij kijkt toe hoe er aan de ingrijpende maatregel van een inschrijflimiet door Stichting DE 4DAAGSE, onder leiding van voorzitter Wim Jansen, sinds 2004 uitvoering wordt gegeven. Leidde de inschrijflimiet in 2005 nog tot een door een notaris begeleide loting, in 2006 was dat niet nodig. Het aantal inschrijvingen voor de 90ste Vierdaagse bleef onder de limiet.

De Vierdaagse van één dag

De negentigste Vierdaagse werd een heel bijzondere: na het overlijden van een deelnemer op het parcours en een deelnemer die de eerste wandeldag had voltooid, alsmede door het grote aantal hulpverleningen aan wandelaar(sters) die door de hitte waren bevangen, zag de marsleiding zich genoodzaakt de wandeltocht af te gelasten. Dat is nooit eerder gebeurd, hoewel ook bij eerdere edities doden waren te betreuren, o.a. in 1972, toen de parcoursen drie dagen met tien kilometer werden ingekort. De deelnemers die de eerste dag van de 90ste Vierdaagse van start zijn gegaan kregen geen medaille, maar aan hen is een herinneringsspel toegezonden.